

Дія друга

ДОПИСЬМЕНИЦЬКА

У якій Письменник стає оратором,
ділиться прийомами письменництва
та розказує про сніжинки.

Аудиторія для занять. З незаштореного вікна, як і раніше, летіє яскраве світло і невинуваті очікування. Напис на фліпчарті: «Письменництво як тренування». До аудиторії заходять Філологія, Письменник та Маркетолог. Письменник цілує руку Філологині. Рука та решта видимих частин Філологині червоніють. Маркетолог потискає руку Письменнику.

Голос Доброго дня. Сьогодні ми обговорюватимемо тренування письменницької майстерності.

Маркетолог Вибачте, а майстерність хіба можна тренувати? Тим паче, письменницьку. Талант або є, або його нема.

Письменник Безумовно, є щасливі голівоньки, яких одного разу торкнулись вищі сили. Та тренуватися можуть і не ціловані Господом.

Мені невідомо про випадки, коли завзятість та практика заважали геніям. Кінець кінцем, навіть якщо у процесі з'ясується, що природа, жадібне стерво, таланту таки не виділила, завжди можна стати вправним ремісником. За це також отримують гроші. Іноді навіть великі.

Маркетолог (Гмикає). Як же ж визнання, бажання бути потрібним і усе таке?

Письменник Юначе, ви, далєбі, не знаєте. Адже доля, крутішка, такі сюрпризи влаштовує! Чи був визнаний за життя Стендаль? Кафка? А бідолаха Кітс?

Якщо ви мене запитаете, я скажу: письменництву потрібно навчатись. Необхідно. У кращому разі ви, неначе гусінь на метелика, перетворитесь на майстра слова, рано чи пізно визнаного. У гіршому — станете графоманом та десятиліття потому нащадки з жалості надрукують самвидавом вашу найбільш об'ємну працю. На мою скромну думку, не найстрашніший кінець.

Філологиня А ви самі якісь вправи використовуєте? Чи працюєте, коли приходить натхнення?

Письменник Ох, іноді здається, що натхнення — це відмовка. Або меншою мірою — щасливий збіг обставин. Знаєте, коли прокинувся зранку, а на вулиці тихо-тихо. Тільки солов'ї ще співають. Прохолода тане росинками на траві. І кава не википіла, і музика не дурнувата у голові грає. І так спокійно на душі! Сідай зі своєю музою, посипай вас обох чарівним пилком і зливайся у текстовому екстазі.

Та що ж робити у листопаді? Коли немає кави? Коли муза пішла до іншого?

Тоді розбудити творчість допомагають вправи. Щоб привчити себе працювати.

Філологиня (Нетерпляче). Ну не мучте! Які вправи? Виробити звичку для інтелектуального компонента діяльності неможливо. Давайте хоч навички розвинемо.

Маркетолог кривиться. Письменник посмикує краєчок шарфа та рішуче йде до фліпчарту.

Письменник (Прокашлявшись). Розбудити уяву можна декількома способами. Почнемо з такого. Візьміть речення з книги або журналу. Чи репліку перехожого. Це стане частиною вашої історії. Початком, фіналом чи зв'язкою десь посередині.

Ось, наприклад, перша фраза з «Кульбабового вина» Бредбері:

*Був тихий ранній ранок, і містечко, ще оповите темрявою, безтурботно спочивало.**

Це може стати інтригуючим початком цілої фантастичної повісті про злісних прибульців. А може, це історія про війну? А може, це розповідь безпритульного хлопчини? А може, це останні рядки щоденника однієї юнки, з якою трапилось нерозділене кохання?

Спробуйте. З таким методом у вас уже є певні межі, у яких ви творите. Тобто ви пишете не з чистого аркуша, а з якимись вхідними.

* Переклад В. Митрофанова.

Так підслуховувати людей на вулицях набагато цікавіше. **Вирвана з діалогу фраза** також може стати частиною вашого твору. Просто уявіть, про що перехожі могли говорити до цього і як їхня бесіда закінчиться.

Наступна вправа підійде вам у двох випадках: якщо ви володієте декількома мовами або готові до лінгвістичних викликів.

Так ось, коли власний текст не пишеться, візьміть чужий.

І перекладайте

Звісно, для практики підійдуть невеличкі і не найскладніші тексти. У цій вправі ми розглядаємо переклад як можливість викласти твір різними техніками, як скульптуру в акварелі. Нам важливо пориннути у художню реальність іншого автора, спробувати зрозуміти чужий світ та передати його через власні почуття.

Якщо зовсім погано з іншими мовами — робіть підрядковий дослівний переклад, спочатку просто розкрийте суть. А потім — облагороджуйте отриманий матеріал художньо.

Наше завдання у перекладі та інших вправах — розігрітись, увімкнутись, відчувати м'яз, відповідальний за творчість, щоб пізніше навантажити його роботою. Себто ми не претендуємо на точність перекладу. Важливіше —

налаштуватись на текстову роботу, домовитись з мисленням: «Гей, друже, зараз ми збиратимемо слова у речення, одне елегантніше за інше. Готуйтеся!»

Варіанти одного і того самого тексту виходять зовсім різними.

Ось порівняйте оці переклади «Дон Кіхота». Наприклад, від Миколи Іванова:

*В Ламанчі, в одному селі, назви якого
я не хочу згадувати, жив нещодавно один
із тих ідальго, що все майно їхнє — спис,
старовинний щит, миришава шакапина
та швидкий гончак. Три чверті його при-
бутків ішло на олю, в якій було більше
яловичини, ніж баранини, та на вечерю.
А вечеря переважно складалася з вінегрету,
по суботах — яєшні з салом, по п'ят-
ницях — із сочевиці, а по неділях — іще
з якогось голубеняти на додачу. Решту
він витрачав на камзол із легкого пів-
сукна, на оксамитові штани й такі
самі туфлі; це він носив у свята.*

*Буденних днів прикрашав себе вбранням
із найтоншого сукна свого виробу. Він
мав дома ключницю, жінку років за сорок;
небогу, яка не дійшла ще й двадцяти літ,
а для роботи на дворі та в полі був у нього
хлопець, що мусив уміти і коня сідлати,
й орудувати садовими ножицями. Мав
наш ідальго років під п'ятдесят. Був він*

міцно збудований, сухорлявий, з обличчя худорлявий, вставав рано і дуже любив полювати. Кажуть, звали його Кіхада чи Кесада, але є підстава вважати, що звався він Кіхана. Проте це не відіграє великої ролі в нашому оповіданні; досить того, що воно не відбігає й на крок від правди.

Ще один варіант — теж Миколи, але іншого, Лукаша:

В однім селі у Ламанчі — а в якому саме, не скажу — жив собі не з-так давно гідальго, з тих, що то мають лише списа на ратиці, старосвітського щита, худу шкапину та хорта-бігуна. Душенина на щодень (частіше яловичина, ніж баранина), на вечерю здебільшого салатка м'ясна, суботами «бите-різане» (тобто яєшня з салом), п'ятницями сочевиця, неділями ще якесь голуб'ятко на додачу — все це поглинало три чверті його прибутків. Решта йшла на камізелю з дорогої саети, оксамитні штани й пантофлі про свято; про будень малась одежа з сукна домашнього роблива — і то незгірша. Була у нього в домі ключишниця років за сорок і небога, що й двадцяти ще не мала, та ще хлопець-челядинець про польову й надвірню роботу — чи коня сідлати, чи ножицями садівницькими орудувати. Літ нашому гідальгові до п'ят-

десятка добиралося, статури був міцної, із себе худий, з лиця сухорлявий, зорі не засипляв і дуже кохався в полюванні. На прізвище йому було, кажуть, Кіготь чи Віхоть (про се, бачите, одні автори пишуть так, а другі інак), хоча в нас є певні підстави гадати, що насправді він звався Кикоть. Проте для нашої повісті воно байдуже — аби ми тільки, оповідаючи, од правди ані руш не одбігали.

Пізніший варіант перекладу — від Богдана Лети:

У певному селищі місцевості Ла-Манча, назва якого не варта і згадки, не так давно проживав один із тих ідальго, чие майно складалося тільки зі списа, що іржавів у козлах, старовинного щита, худой шкапи та прудкого хорта. Приблизно третина його статків йшла на невибагливу їжу, нерідко без м'яса, у тому числі по вихідних. Решта витрачалася на одяг, щоправда, святкове вбрання мало чим відрізнялось від повсякденного. Крім господаря, в садибі мешкали ще не стара економка, племінниця, якій скоро мало виповнитися двадцять, і лише один слуга по господарству. Тож останньому доводилося займатися не тільки хатньою роботою, а й у полі працювати, коня порати або інколи й садові ножиці в руки брати. Вік ідальго наближався

до п'ятдесяти; був він міцної статури, худорлявим; прокидався зазвичай зі сходом сонця, а ще дуже любив полювати. Існують вагомі підстави вважати, що його прізвище було Кіхана. Втім усе це не має суттєвого значення для даної оповіді; найголовніше — ні на крок не відступати від істини, розповідаючи про нього.

Переклад як вправа хороший також і тим, що автору потрібно більше читати. А читання нерозривно пов'язане з письменництвом.

Є ще одна техніка, що допомагає налаштуватися на текстову роботу, — **межі**. Межі потрібні — коли можна творити без меж, автори губляться. Та усі губляться!

Тому нам необхідно окреслити зону творчості. І чим вужчими будуть її межі, тим складніше та цікавіше.

Обмежувати нашу фантазію можна по-різному. Наприклад, написати зв'язний текст, у якому усі слова починалися б на одну букву. Як у цьому милому оповіданні, де усі слова починаються на «П»:

Популярному перемишльському поету Павлові Петровичу Подільчаку прийшло поштою приємне повідомлення:

«Приїздить, Павле Петровичу, — писав поважний правитель Підгорецького

повіту Полікарп Пантелеймонович Паскевич, — погостюєте, повеселитесь».

Павло Петрович поспішив, прибувши першим поїздом. Підгорецький палац Паскевичів привітно прийняв приїжджого поета. Потім підїхали поважні персони — приятелі Паскевичів.

Посадили Павла Петровича поряд панночки — премилої Поліни Полікарпівни. Поговорили про політику, погоду. Павло Петрович прочитав підібрані пречудові поезії. Поліна Полікарпівна пограла прекрасні полонези Понятовського, прелюдії Пуччіні. Поспівали пісень, потанцювали надеспань, польку.

Прийшла пора — попросили пообідати. Поставили повні підноси пляшок: портвейну, плиски, пшеничної, підігрітого пуншу, пива, принесли печені поросята, приправлені перцем, півники, пахучі паляниці, печінковий паштет, пухкі пампушки під печеричною підливою, пироги, підсмажені пляцки. Потім подали пресолодкі пряники, персикове повидло, помаранчі, повні порцелянові полумиски полуніць, порічок.

Почувши приємну повноту, Павло Петрович подумав про панночку. Поліна Полікарпівна попросила прогулятися Підгорецьким парком, помилуватись

природою, послухати пташині переспіви.
Пропозиція повністю підійшла прихмі-
лому поету. Походили, погуляли...

Порослий папороттю прадавній парк
подарував приємну прохолоду. Повітря
п'янило принадними пахощами. Поброди-
вши парком, пара присіла під порослим
плющем платаном. Посиділи, помріяли,
позітхали, пошепотілися, пригорнулися.

Почувся перший поцілунок: прощай,
парубоче привілля, пора поету
приймакувати.

Зрозуміло, що художня цінність подіб-
ного тексту — сумнівна. Але повторюю:
мета таких завдань — запустити механізм
письменництва.

Ще один варіант меж — частини мови. Що,
як написати текст без іменників? Чи без
дієслів? Або лише з прикметників?

Маркетолог Це взагалі можливо?

Філологиня Звісно! Безособові* та номінативні** речення
тут стануть у пригоді.

Письменник Так, пам'ятаєте фрагмент з «Онегіна»:

* Безособові речення — це речення, головний член якого означає дію чи стан, що відбувається
без активної участі особи. *Світало і хмарилося. Вітер летів видноколом. / Опівдні зробилося
зовсім тепло.*

** Номінативні речення — це речення, головний член яких виражено номінативом (називним
відмінком іменника, займенника, числівника). Вони виражають наявність, існування предмета
чи явища. *Морозний день, кінець грудня. / Яка краса навколо!*

Шум, метушіння, сміх, уклони,
Галоп, мазурка, вальс...*

Пушкін тут обійшовся лиш іменниками.
Але думка все одно є зрозумілою.

У будь-якому разі, частини мови — тільки
один із видів меж. Можна пробувати створю-
вати власні. Давайте ваші пропозиції стосовно
обмежень.

Філологиня (Задумливо). Можна обмежити кількість
персонажів.

Маркетолог Або слів! Як для рекламного посту
на фейсбуці.

Письменник Чудово, друзі. І якщо вже з обмеженнями про-
блем не виникає, то розповім про наступну
вправу.

Для цього ми знову візьмемо чужу історію.
І спробуємо розповісти її **від імені іншого
персонажа**. Чи взагалі предмета. Наприклад,
розказати історію Попелюшки з точки зору
принца? Або тифельки? Гарбуза, кінець кін-
цем. Адже кожен з них бачив іншу історію.
І ставляться до цих подій вони також по-
різному.

Чудовий приклад альтернативної версії
подій можна знайти у «Міфоложках»
Макса Фрая:

* Переклад М. Рильського.